

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

304

Gospodarka turystyczna w regionie

**Rynek turystyczny – współczesne trendy,
problemy i perspektywy jego rozwoju**

Redaktor naukowy

Andrzej Rapacz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Projekt współfinansowany z budżetu województwa dolnośląskiego

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-366-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Matylda Awedyk, Maciej Makarewicz, Justyna Weltrowska , Indywidualne <i>city break</i> jako reprezentacyjny trend turystyki europejskiej w XXI wieku.....	11
Matylda Awedyk, Sandra Starczewska, Justyna Weltrowska , Rynek prywatnych apartamentów jako uzupełnienie oferty hotelarskiej w Poznaniu.....	19
Agata Balińska , Konkurencyjność Polski Wschodniej jako destynacji turystycznej w ocenie słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku SGGW.....	29
Katarzyna Bieluszko , Oczekiwania klientów hotelowych dotyczące cen w Internecie a działania hoteli na rynku elektronicznej dystrybucji.....	40
Krzysztof Celuch , Rola jednostek Convention Bureau w marketingu regionów turystycznych w Polsce.....	50
Ewa Dziedzic , Polityka kulturalna władz miejskich a rozwój turystyki.....	60
Piotr Gryszel , Wielokulturowość Dolnego Śląska jako produkt edukacyjnej turystyki kulturowej.....	69
Mikołaj Jalinik , Perspektywy rozwoju gospodarstw agroturystycznych na obszarze Puszczy Białowieskiej.....	78
Małgorzata Januszewska, Daria E. Jaremen, Elżbieta Nawrocka , Rola turystyki społecznej w równoważeniu konsumpcji turystycznej.....	90
Mirosław Januszewski , Zróżnicowanie aktywności turystycznej młodzieży uczącej się w powiecie wałbrzyskim.....	103
Anna Jęczmyk, Magdalena Maćkowiak , Lokalne grupy działania jako przykład współpracy sieciowej sprzyjającej tworzeniu produktu turystycznego.....	114
Zygmunt Kruczek , Znaczenie szlaków kulturowych dla rozwoju turystyki edukacyjnej.....	124
Magdalena Maćkowiak, Anna Jęczmyk , Strategia <i>hands-on activity</i> w turystyce wiejskiej i jej wykorzystanie w tworzeniu edukacyjnych produktów turystycznych.....	134
Beata Madras-Majewska, Janusz Majewski , Apiturystyka jako forma turystyki edukacyjnej.....	144
Janusz Majewski, Marcin Idzik , Regionalne zróżnicowanie aktywności turystycznej Polaków.....	153
Andrej Malachovský, Simona Murínová , Cestovný ruch na Slovensku v kontexte vývoja v Európe.....	163
Barbara Marciszewska , Turystyka edukacyjna – kontekst społeczny i ekonomiczny.....	174

Mirosław Marczak , Branding w turystyce – przykłady wykorzystania przez narodowe organizacje turystyczne w wybranych krajach	182
Izabela Michalska-Dudek , Pojęcie, rodzaje i motywy lojalności klientów przedsiębiorstw turystycznych	191
Agnieszka Niezgoda , Prosument na rynku turystycznym – próba zdefiniowania	203
Stefan Nowak , Struktura finansowania działalności lokalnych organizacji turystycznych	211
Katarzyna Orfin , Rola platform internetowych w działaniach promocyjnych jednostek terytorialnych w zakresie turystyki	220
Eugenia Panfiluk , Analiza ekonomicznych wyników działalności inwestycyjnej w sektorze turystycznym. Studium przypadku województwa podlaskiego	230
Renata Przeorek-Smyka , Determinanty prawne zrównoważonego rozwoju turystyki w Unii Europejskiej i w Polsce. Wybrane problemy	241
Sławomir Pytel, Grzegorz Jankowski , Wpływ migracji osób starszych na rynek pracy w obszarach atrakcyjnych turystycznie w Polsce.....	253
Andrzej Rapacz , Możliwości finansowania rozwoju turystyki społecznej w Polsce.....	264
Kristina Šambronská, Daniela Matušiková, Anna Šenková , Measuring service quality of hotel establishments on the base of GAP model with emphasis of dimension of service reliability	274
Renata Seweryn, Agata Niemczyk , Targi jako platforma bezpośredniej komunikacji branżowej (w świetle opinii zwiedzających Międzynarodowe Targi Gastronomiczne EuroGastro 2012).....	283
Jan Sikora, Agnieszka Wartecka-Ważyńska , Popyt na rynku turystyki wiejskiej w Polsce w świetle badań empirycznych	291
Aleksandra Sychała, Sylwia Graja-Zwolińska , Specyfika turystyki edukacyjnej na obszarach chronionych. Studium przypadku polskich parków narodowych	304
Monika Staszek, Teresa Brzezińska-Wójcik, Andrzej Świeca , Analiza ofert polskich touroperatorów na sezon 2012/2013 na podstawie turystyki wyjazdowej do Tunezji – jednego z najpopularniejszych kierunków wakacyjnych.....	314
Adam R. Szromek , Wskaźniki funkcji turystycznej i ich współzależność z innymi wskaźnikami ekonomicznymi na przykładzie polskiej gospodarki w latach 2000-2010	325
Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik , Motywy uprawiania turystyki aktywnej przez studentów	339
Andrzej Tucki, Ewa Skowronek, Renata Krukowska , Ocena postaw społeczności lokalnej do rozwoju turystyki na przykładzie zwierzyńca	347
Piotr Zawadzki , <i>City placement</i> jako element promocji produktu turystycznego miast	358

Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński, Atrakcyjność turystyczna Buska-Zdroju w opinii jego mieszkańców.....	368
Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński, Poniemie jako przykład przestrzeni o szerokich możliwościach rozwoju turystyki edukacyjnej.....	379

Summaries

Matylda Awedyk, Maciej Makarewicz, Justyna Weltrowska, Individual city break as a representative trend in the XXIst century European tourism.	18
Matylda Awedyk, Sandra Starczewska, Justyna Weltrowska, Private apartments as a complement for hotels. Case study of Poznań accommodation market.....	28
Agata Balińska, Competitiveness of eastern Poland as a tourist destination in the opinion of students of the University of the Third Age of Warsaw University of Life Sciences	39
Katarzyna Bieluszko, Customer expectations for online hotel prices and hotels activities on the e-market.....	49
Krzysztof Celuch, The role of Convention Bureaux in tourism regions marketing in Poland.....	59
Ewa Dziezic, Cultural policy of city governments vs. tourism development	68
Piotr Gryszel, Multiculturalism of Lower Silesia as a product of educational cultural tourism	77
Mikołaj Jalinik, Functioning and development prospects of agritourism farms in Białowieża municipality.....	89
Małgorzata Januszewska, Daria E. Jaremen, Elżbieta Nawrocka, The role of social tourism in balancing tourism consumption	102
Mirosław Januszewski, Tourism activities diversification of the learning youth in Wałbrzyski district	113
Anna Jęczmyk, Magdalena Maćkowiak, Local Action Groups as an example of cooperation network favorable in creating a tourism product....	123
Zygmunt Kruczek, The importance of cultural routes for the development of educational tourism.....	133
Magdalena Maćkowiak, Anna Jęczmyk, The strategy of hands-on activity in rural tourism and its use in creating tourism educational products	143
Beata Madras-Majewska, Janusz Majewski, Apitourism as a form of educational tourism.....	152
Janusz Majewski, Marcin Idzik, Regional differentiation of tourism activity of Poles.....	162
Andrej Malachovský, Simona Murínová, Tourism in Slovakia in the context of development in Europe	173

Barbara Marciszewska , Educational tourism: social and economic context	181
Mirosław Marczak , Branding in tourism: examples of its use by National Tourism Organizations (NTO) in selected states	190
Izabela Michalska-Dudek , Notion, types and motives of loyalty of tourist enterprises clients	202
Agnieszka Niezgoda , Prosumer on the tourist market – attempt to define	210
Stefan Nowak , Financial structure of Local Tourist Organizations	219
Katarzyna Orfin , Role of internet platforms in promotion activities of territorial units in the area of tourism.....	229
Eugenia Panfiluk , The analysis of economic results of investment activity in tourist sector. Case study of Podlasie Voivodeship	240
Renata Przeorek-Smyka , Law determinants of sustainable tourism development in the UE and Poland. Selected problems	252
Sławomir Pytel, Grzegorz Jankowski , Retirees and their influence on the labour market in tourists areas in Poland	263
Andrzej Rapacz , Possibilities for financing the development of social tourism in Poland.....	273
Kristína Šambronská, Daniela Matušíková, Anna Šenková , Pomiar jakości obsługi hoteli na podstawie modelu GAP z podkreśleniem wymiaru niezawodności usług.....	282
Renata Seweryn, Agata Niemczyk , Fairs as a platform of the trade direct communication (on the basis of the opinions of visitors of International Food Service Trade Fair EuroGastro 2012)	290
Jan Sikora, Agnieszka Wartecka-Ważyńska , Demand on the market of rural tourism in Poland in the light of empirical studies	302
Aleksandra Sychała, Sylwia Graja-Zwolińska , Specifics of educational tourism in protected areas. Case study of Polish national parks	313
Monika Staszek, Teresa Brzezińska-Wójcik, Andrzej Świeca , The analysis of Polish tour operators' offers for the season 2012/2013 on the basis of an outbound tourism to Tunisia – one of the most popular holiday destinations.	324
Adam R. Szromek , Indicators of tourist function and their correlation with other economic indicators on the example of Polish economy in 2000-2010..	338
Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik , Students' motivations for participation in active sport tourism	346
Andrzej Tucki, Ewa Skowronek, Renata Krukowska , Evaluation of residents' attitudes to tourism development on the example of Zwierzyniec ..	357
Piotr Zawadzki , City placement as an element of town tourism product promotion	367
Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński , Tourist attractiveness of Busko-Zdrój in the opinion of its inhabitants	378
Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński , Ponidzie as an example of the area with the wide range of development opportunities in terms of educational tourism.....	388

Beata Madras-Majewska, Janusz Majewski

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

APITURYSTYKA JAKO FORMA TURYSTYKI EDUKACYJNEJ

Streszczenie: Turystyka pełni wiele funkcji, dotyczących zarówno turysty, jak i terenów odwiedzanych. Jedną z ważniejszych jest funkcja edukacyjna. Celem pracy jest określenie funkcji edukacyjnej turystyki pszczelarzkiej rozumianej jako spędzanie czasu wolnego w gospodarstwie pszczelarzkim. Wskazano także grupy docelowe klientów zainteresowanych tą formą turystyki. Na podstawie wyników z gospodarstw agroturystycznych w Małopolsce, których ofertę zaprezentowano w katalogu „Małopolska miodowa kraina”, podjęto próbę identyfikacji gospodarstw apiturystycznych oraz określenia ich funkcji edukacyjnej. Jedynie w 20% gospodarstw pszczelarstwo stanowiło podstawę oferty turystycznej, można więc określić je jako gospodarstwa apiturystyczne. W pozostałych pszczoły stanowiły jedynie dodatkową atrakcję dla turystów.

Słowa kluczowe: turystyka, agroturystyka, apiturystyka, funkcja edukacyjna.

1. Wstęp

Turystyka ze względu na swój złożony charakter stanowi ważny czynnik powodujący wiele zmian w życiu człowieka. Dotyczy to zarówno sfery ekonomicznej, jak i ekologicznej czy społecznej, i dotyka uczestników ruchu turystycznego, a także obszarów recepcji turystycznej. Zmiany powodowane rozwojem turystyki wynikają z funkcji, jakie ona spełnia. W zależności od korzyści (bądź niekorzyści) możliwych do uzyskania przez turystów bądź mieszkańców odwiedzanych terenów funkcje turystyki dzieli się na eufunkcje i dysfunkcje [Przeclawski 1996]. Do głównych eufunkcji turystyki zalicza się funkcje [Kurek (red.) 2008]: wypoczynkową, zdrowotną, wychowawczą, ekonomiczną, kształceniową, ochrony przyrody, polityczną, miastotwórczą, etniczną. Natomiast za najczęstsze dysfunkcje turystyki można uznać [Kurek (red.) 2008]: niszczenie środowiska naturalnego, komercjalizację tradycyjnej kultury lokalnej, patologie społeczne, dezintegrację rodzin i polaryzację ludności zamieszkującej obszar recepcji turystycznej, uzależnienie miejscowej gospodarki od czynników zewnętrznych.

Jedną z ważniejszych funkcji turystyki jest szeroko rozumiana funkcja edukacyjna. Jej waga wynika z tego, że turystyka wiąże się z czasową zmianą miejsca pobytu, co wymusza podjęcie takich działań ze strony turysty, jak: identyfikacja potrzeb turystycznych, wybór miejsca wypoczynku, zdobycie informacji na temat miejsca pobytu. By podjąć te decyzje, turysta potrzebuje szeroko rozumianej wiedzy, którą zdobywa przed oraz w trakcie wyjazdu turystycznego. Na edukacyjną funkcję turystyki składają się głównie funkcje: wychowawcza, kształceniowa, etniczna oraz ochrony przyrody. Także w przypadku innych funkcji można dostrzec elementy związane z edukacją, np. funkcja zdrowotna czy wypoczynkowa może wiązać się z edukacją zdrowotną.

Celem opracowania jest wskazanie szeroko rozumianej funkcji edukacyjnej, jaką może pełnić turystyka pszczelarska (apiturystyka), będąca jedną z nowych form turystyki wiejskiej. Zwrócono także uwagę na grupy docelowe turystów zainteresowanych edukacyjną funkcją apiturystyki. W opracowaniu wykorzystano informacje z 20 gospodarstw agroturystycznych, których ofertę przedstawiono w katalogu ofert gospodarstw pasiecznych „Małopolska miodowa kraina”. Posłużyły one do analizy oferty przedstawionej przez badane gospodarstwa oraz określenia edukacyjnego charakteru ich oferty. Ponadto wskazano miejsce atrakcji pszczelarskich w ofercie badanych gospodarstw.

2. Funkcja edukacyjna turystyki

Szybki rozwój turystyki od połowy XX w. sprawił, że stała się ona ważnym działem gospodarki, determinującym zachowanie człowieka. Rosnące znaczenie turystyki powoduje, że dział ten przejmując bądź wspomaga funkcje pełnione przez inne dziedziny życia człowieka. Dotyczy to także funkcji edukacyjnej, czego przykładem może być turystyka dzieci i młodzieży wspierająca kształcenie np. z geografii, historii czy przyrody. Edukacyjny charakter turystyki wynika z następujących przesłanek:

- oddziaływania na turystę w trakcie wyjazdu turystycznego wielu czynników kształtujących rozwój człowieka,
- oddziaływania turystów na mieszkańców miejsc recepcji turystycznej,
- zmiany otoczenia, miejsca pobytu i poznania nowych osób,
- kształtowania świadomości ekologicznej, m.in. poprzez poznawanie przyrody,
- identyfikacji potrzeb związanych ze stanem zdrowia,
- pobudzenia potrzeb związanych z poznawaniem świata,
- potrzeby kształcenia przez całe życie, wynikająca z szybkich zmian w świecie,
- odpoczynku fizycznego i psychicznego ułatwiającego „nowe” spojrzenie na życie.

Szeroko rozumiana funkcja edukacyjna turystyki wynika z rosnącej roli wiedzy w życiu człowieka oraz interdyscyplinarności turystyki. Dlatego rola turystyki nie

ogranicza się jedynie do umożliwienia wypoczynku. Turystyka może stanowić ważny element wychowania fizycznego (aktywny wypoczynek). Jej uprawianie wymaga wysiłku fizycznego, opanowania zmęczenia. Pozwala także na wykształcenie w człowieku (dotyczy do zwłaszcza młodych osób) takich cech, jak aktywność, odwaga, współpraca, gospodarność czy zaradność. Taka forma turystyki spełnia funkcję wychowawczą.

Turystyka to przede wszystkim poznawanie świata oraz zdobywanie informacji. Obserwując otoczenie przyrodnicze, kulturowe i społeczne, turysta przyswaja wiedzę oraz zdobywa umiejętności bezpośrednio z otaczającego go świata. Może także skonfrontować wiedzę teoretyczną z praktyką oraz spożytkować praktycznie zdobyte umiejętności, np. możliwość porozumienia z mieszkańcami innych krajów dzięki znajomości języka, możliwość wykorzystania wiedzy na temat zachowania się w górach itp. Działanie takie można określić jako kształceniową funkcją turystyki.

Edukacyjny charakter funkcji kształtującej świadomość ekologiczną wiąże się przede wszystkim z koniecznością uświadamiania zagrożeń związanych z degradacją środowiska naturalnego. Potrzeba edukacji w tym zakresie wynika z tego, że niszczenie środowiska przyczynia się do ograniczenia możliwości uprawiania turystyki, a także do pogorszenia się jakości życia człowieka. Jest to jedna z najważniejszych kwestii dotyczących współczesnego człowieka. Uświadomienie potrzeby ochrony środowiska naturalnego jest kluczowe, zwłaszcza w przetrwaniu form turystyki związanych z przyrodą, do których zalicza się także apiturystyka.

Etniczna funkcja turystyki wiąże się z potrzebą poznania miejsc pochodzenia, urodzenia lub wychowania samego turysty lub jego przodków. Wiąże się ona z potrzebą poznania historii swojej rodziny i, najczęściej, z wyjazdami zagranicznymi emigrantów lub ich potomków do kraju pochodzenia. Turystyka etniczna wynika też z potrzeby poznania dziedzictwa kulturowego i historii kraju przodków.

Wśród innych funkcji turystyki również można wskazać aspekty edukacyjne. Funkcja zdrowotna turystyki wiąże się nie tylko z poprawą zdrowia, ale także z edukacją zdrowotną, poznawaniem wpływu czynników oddziałujących na turystę i jego zdrowie czy poznaniem właściwości produktów, np. woda mineralna, produkty pszczele i ich wpływ na zdrowie. Edukacyjny charakter funkcji miastotwórczej i ekonomicznej wynika z poznania roli turystów, jaką odgrywają dla miasta czy osoby obsługującej turystów (kwaterodawcy, restauratora czy przewodnika). Turystyka wymusza podwyższanie poziomu wykształcenia ludności obsługującej turystów, np. nauka języków obcych, historii, geografii. Powoduje także potrzebę identyfikacji potrzeb turystów i rozwój infrastruktury turystycznej. Z kolei funkcja ekonomiczna może dotyczyć skali mikro, gdyż każdy przedsiębiorca obsługujący turystów, by odnieść sukces, musi jak najlepiej zaspokoić ich potrzeby. To wymusza ciągłą naukę i udoskonalanie produktu turystycznego.

3. Pojęcie i charakterystyka turystyki pszczelarskiej

Istotnym elementem turystyki jest przyroda, dlatego jej rozwój wiąże się z terenami wiejskimi. Istnieje wiele form i możliwości uprawiania turystyki na tych obszarach. Wynikają one z jednej strony z potencjału obszaru recepcji turystycznej, z drugiej zaś z potrzeb turysty. Potrzeby te podlegają ciąglemu poszerzaniu, stąd przez lata pojawiały się nowe formy turystyki, których celem było ich zaspokojenie. Przykładem takiej formy jest enoturystyka, która stanowi jedną z najszybciej rozwijających się gałęzi turystyki na świecie w ostatnich latach [Mazurkiewicz-Pizło 2010]. Turystyka pszczelarska może także stać się formą turystyki, która w większym stopniu zaspokoii potrzeby turystyczne pewnej grupy osób.

Turystyka pszczelarska (apiturystyka) jest odmianą agroturystyki, która wiąże się ze spędzaniem czasu wolnego w gospodarstwie pszczelarskim (pasiece), uczestnictwem w pracach w gospodarstwie, poznawaniem historii i tradycji pszczelarskich, konsumpcją i poznawaniem właściwości produktów pszczelarskich itp. Pojęcie apiturystyka jest nowe, a jego konstrukcja składa się z dwóch członów: api – oznaczającego pszczołę i turystyka. Podobnie skonstruowano np. pojęcie apiterapia, oznaczające leczenie przy użyciu pszczół i produktów pszczelich.

Apiturystykę należy traktować z jednej strony jako możliwość przebywania turysty w gospodarstwie pszczelarskim, poznawania technik obsługi pasieki, zapoznania się z historią pszczelarstwa, produktami pszczelimi i ich właściwościami, ale też szerzej, jako obcowanie z przyrodą, obserwowanie zależności występujących w przyrodzie, wpływu człowieka na środowisko naturalne, czy uczestnictwo w produkcji zdrowej żywności. Z drugiej strony apiturystyka może stanowić dodatkowe źródło dochodów dla pszczelarzy dzięki obsłudze turysty, zapewnieniu mu noclegu i wyżywienia, a także sprzedaży bezpośredniej produktów wytworzonych we własnym gospodarstwie. Z kolei lokalne społeczeństwo może zaoferować apiturystyce dodatkowe usługi, np. zakupów produktów wytworzonych w gospodarstwach sąsiadów, usługi rekreacyjne, jak jazdy konne czy przejażdżki bryczką. Dzięki temu społeczność lokalna może uzyskać dodatkowe dochody. Łącząc cele ekonomiczne, ekologiczne i społeczne, turystyka pszczelarska stanowi formę turystyki zrównoważonej, rozumianej jako rozwój społeczno-gospodarczy, który nie powoduje wzrostu entropii środowiska naturalnego [Manteuffel-Szoega 2006]. Dzięki temu jest pożądaną formą turystyki. Można stwierdzić, że apiturystyka i jej rozwój mogą przyczynić się do wzrostu atrakcyjności turystycznej Polski, jednak może to nastąpić w dłuższym okresie.

4. Edukacyjne funkcje apiturystyki

Turystyka pszczelarska pełni wiele funkcji, które dotyczą turystów i pszczelarzy. Jedną z nich jest funkcja ekonomiczna, gdyż turyści przyjeżdżając do gospodarstwa pszczelarskiego, konsumują wiele dóbr i usług, zwiększając na nie popyt.

Powoduje to wzrost dochodów ludności w miejscu recepcji turystycznej. Z drugiej strony turyści nabywając towary bezpośrednio od producenta, z reguły płacą za nie mniej niż w miejscu swojego zamieszkania. Pozwala to na oszczędności w wydatkach.

Apiturystyka może pełnić funkcję wypoczynkową, ułatwiając regenerację sił fizycznych i psychicznych oraz sprawiając przyjemność turystyce. Można także wskazać funkcję edukacyjną tego rodzaju turystyki, gdyż turysta ma sposobność poznania zasad hodowli pszczół, wykorzystania produktów pszczelich, poznania środowiska naturalnego, kultury i historii okolicy, w której wypoczywa. W tym celu można w gospodarstwie stworzyć wystawę sprzętu pszczelarskiego czy organizować dla turystów spotkania, na których przedstawia się historie pszczelarskie. Przykładem tego typu oferty stanowi opracowana przez firmę Sąddecki Bartnik oferta obejmująca zwiedzanie muzeum pszczelarskiego, prelekcje dotyczące historii pszczelarstwa, warsztaty tematyczne oraz, w zależności od pory roku, inne atrakcje, jak kulig, przejażdżki bryczką itp. [<http://bartnik.pl/pl/miodowy-kacik-informacje-i-ciekawostki/muzeum/oferta>]. Tego typu działania umożliwiają turystyce zdobycie informacji na temat pszczelarstwa (funkcja edukacyjna). Jednym z elementów funkcji edukacyjnej jest kształcenie świadomości ekologicznej. Turysty poznając pszczoły, uzyskują także wiedzę związaną z ich funkcjonowaniem i rolą w środowisku naturalnym. Mogą zapoznać się ze znaczeniem pszczół dla człowieka i środowiska, co stanowi element wiedzy ekologicznej.

Ważną funkcją, którą może pełnić apiturystyka, jest funkcja zdrowotna. Może to dotyczyć zarówno odpoczynku psychicznego, jak i zdrowia fizycznego. Gospodarstwa pszczelarskie najczęściej zlokalizowane są na terenach wiejskich, charakteryzujących się ciszą i spokojem, co pozwala na odpoczynek od miejskiego hałasu i szybkiego tempa życia. Z drugiej strony pszczoły i produkty pszczele mogą mieć zastosowanie lecznicze. Można je wykorzystywać m.in. w profilaktyce przeziębień i grypy, infekcji dróg oddechowych, infekcjach skórnych czy w zaburzeniu przemiany materii. Przykładem działalności apiterapeutycznej jest Centrum Medycyny Naturalnej Arkadia-Gissa w Kazimierzu Dolnym [http://www.apiterapiagiza.pl/kazimierz_dolny.php]. Należy zwrócić uwagę, że apiterapia wymaga zdobycia znacznej wiedzy, gdyż np. leczenie jadem pszczelim może powodować wstrząs anafilaktyczny. Produkty pszczele mogą ponadto być wykorzystane w diecie, jako składnik zdrowego odżywiania się. Mogą skutkować poprawą odporności oraz lepszym samopoczuciem.

Funkcje, które może spełniać apiturystyka w połączeniu z ofertą gospodarstw pszczelarskich, determinują grupy docelowe turystów, które mogą być zainteresowane skorzystaniem z tej oferty. Wydaje się, że grupa docelowa w przypadku apiturystyki w znacznej części pokrywa się z grupą docelową korzystającą z usług agroturystycznych. Stanowią ją osoby starsze, rodziny z dziećmi, a także miłośnicy przyrody. W gospodarstwach pszczelarskich mogą to być dodatkowo osoby chcące

skorzystać z apiterapii. Inna grupę docelową mogą stanowić pszczelarze. Dotyczy to zwłaszcza gospodarstw apiturystycznych położonych w atrakcyjnych turystycznie miejscach Polski (nad morzem, w okolicach jezior bądź w górach) lub gospodarstw dysponujących atrakcjami pszczelarskimi, jak muzeum pszczelarskie, prowadzenie prelekcji o tematyce pszczelarskiej bądź apiterapia. Pszczelarstwo uprawiane jest w Polsce głównie przez pszczelarzy-hobbystów, więc dzięki wypoczynkowi w gospodarstwach apiturystycznych mają oni możliwość połączenia wypoczynku z hobby.

O grupie docelowej turystów w danym gospodarstwie apiturystycznym decyduje także położenie gospodarstwa. Gospodarstwa mieszczące się w pobliżu dużych miast mogą poza działalnością turystyczną zajmować się edukacją, np. organizując lekcje pszczelarskie dla dzieci lub zielone szkoły. Z kolei pasieki położone w miejscach oddalonych od miast mogą podjąć działalność ekoturystyczną oraz oferować wypoczynek z dala od zgiełku i szybkiego tempa życia charakterystycznego dla wielkich miast.

Elementem turystyki pszczelarskiej może być turystyka „eventowa”. Dość powszechnie organizowane są w Polsce, najczęściej przez związki pszczelarskie, miodobrania, na których można zapoznać się z lokalną kulturą. Ważnym elementem takich wydarzeń jest możliwość próbowania i nabywania produktów pszczelich oraz innych wyrobów wytwarzanych w regionie. Przykładem tego typu imprez są: Miodobranie Kurpiowskie organizowane w Myszyńcu, Podkarpackie Miodobranie w Kołaczycach, miodobranie organizowane przez Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, Miodobranie Krakowskie. Imprezy tego typu stanowią przykład promocji pszczelarstwa i ułatwiają kontakt pszczelarzy z potencjalnymi klientami.

5. Funkcja edukacyjna apiturystyki na przykładzie badanych gospodarstw

Małopolska jest regionem o znacznych walorach przyrodniczych, dzięki czemu rozwinęła się tu działalność agroturystyczna. W 2009 r. na terenie województwa działały 2253 gospodarstwa agroturystyczne [*Województwo...* 2010]. Wielowiekowe tradycje pszczelarskie, a także prozdrowotny charakter produktów pszczelich powoduje, że część gospodarstw agroturystycznych podkreśla w swojej ofercie aspekty związane z pszczelarstwem.

Badaniu poddano gospodarstwa, których ofertę turystyczną przedstawiono w katalogu „Małopolska miodowa kraina”, pod kątem turystyki pszczelarskiej i edukacyjnej funkcji tej turystyki. Oferta badanych gospodarstw była bardzo zróżnicowana. Jedyнным łączącym wszystkie podmioty elementem było oferowanie turystom miodu i wskazanie jego prozdrowotnych właściwości. Połowę badanych stanowiły gospodarstwa ekologiczne. Większość (80%) traktowała pszczelarstwo jako element dodatkowy lub jedną z kilku działalności, która zwiększa jego atrak-

cyjność, zwłaszcza pod względem oferowania zdrowej żywności. W gospodarstwach tych hodowano średnio ok. 15 rodzin pszczelich. Część badanych jednostek (15%) nie posiadała pasieki, a oferowała produkty z sąsiednich pasiek.

Gospodarstwa traktujące pszczelarstwo jako uzupełnienie oferty poza noclegiem oferowały turystom atrakcje charakterystyczne dla jednostek agroturystycznych, jak uczestnictwo w pracach w domu, zagrodzie i w polu, przygotowywanie posiłków, nabywanie produktów żywnościowych wytwarzanych na miejscu bądź w sąsiednich gospodarstwach, przejażdżki wozem lub saniami, korzystanie z ciszy i spokoju okolicy, spacerów, grzybobrania. Poza wykorzystaniem miodu w kuchni i możliwością obejrzenia pasieki, z reguły nie oferowały atrakcji bezpośrednio związanych z pszczelarstwem.

Specjalistyczne gospodarstwa pszczelarskie stanowiły 20% badanych. W ich ofercie przeważały atrakcje pszczelarskie, jak uczestniczenie w miodobranii i lekcjach pszczelarskich, poznanie historii pszczelarstwa i narzędzi pszczelarskich, czy (w dwóch przypadkach) zwiedzanie muzeum pszczelarskiego. Oferowały one także turystom miód i inne produkty pszczele, a także produkty wytworzone na bazie produktów pszczelich, np. lizaki, batony, gumy do żucia.

Edukacyjny charakter oferty badanych gospodarstw wynikał przede wszystkim z możliwości poznania przyrody. W ponad połowie turyści mogli skorzystać z usług przewodnickich, zdobywając w ten sposób informacje o okolicy, 85% gospodarstw oferowało turystom żywność wytwarzaną z wykorzystaniem miodu, często z możliwością udziału turystów w procesie jej produkcji. Funkcję edukacyjną pełniły lekcje o tematyce pszczelarskiej, w których można było uczestniczyć w 25% gospodarstw. W dwóch istniała sposobność zwiedzenia z przewodnikiem muzeum pszczelarskiego, co pozwalało na poznanie historii pszczelarstwa.

Jedynie 20% badanych gospodarstw można uznać za apiturystyczne. W pozostałych pszczelarstwo stanowiło, mniej lub bardziej znaczący, element dodatkowy, pozwalający na uatrakcyjnienie oferty i uzyskanie dodatkowych dochodów. Wydaje się, że o liczbie gospodarstw apiturystycznych zdecyduje zainteresowanie turystów pszczołami i produktami pszczelimi, na które wpłynąć mogą ich właściciele, tworząc atrakcyjną ofertę turystyczną.

6. Podsumowanie

Apiturystyka jest przykładem nowej formy turystyki, która jest ściśle związana z pszczelarstwem. Jest ona odmianą agroturystyki i wiąże się z przebywaniem turysty w gospodarstwie pszczelarskim. Rozwój tej formy turystyki nie powinien mieć negatywnych konsekwencji dla regionu recepcji turystycznej, gdyż podobnie jak agroturystyka nie powoduje nadmiernego obciążenia ruchem turystycznym.

Turystyka pszczelarska może pełnić funkcję edukacyjną. Wynika to z możliwości poznania przyrody, a zwłaszcza roli pszczół w środowisku naturalnym. Ten

rodzaj turystyki odgrywa rolę kształcenia świadomości ekologicznej. Poznanie przez turystów produktów pszczelich, ich właściwości i możliwości zastosowania w schorzeniach wskazuje na rolę edukacji zdrowotnej apiturystyki. Ponad 1000-letnia historia pszczelarstwa na ziemiach polskich powoduje, że turystyka pszczelarska często łączy się z edukacją kulturową.

W badanych gospodarstwach szeroko rozumiana funkcja edukacyjna turystyki łączyła się głównie z możliwością poznania zastosowania miodu w profilaktyce zdrowotnej oraz w kuchni. W większości gospodarstw turyści mogli skorzystać z wiedzy gospodarzy na temat regionu, jego historii i przyrody. Pozwalało to turystom na zdobycie nowych informacji na temat odwiedzanego terenu. Sposobność uczestnictwa w pracach w gospodarstwie lub w przyrządzaniu potraw pozwalała na zdobycie przez turystów nowych umiejętności. Możliwość uczestnictwa w lekcjach pszczelarskich ułatwiała uzyskanie wiedzy na temat pszczoł, struktury rodziny pszczelej i innych informacji związanych z pszczelarstwem.

Jedynie w 20% gospodarstw pszczelarstwo stanowiło główną atrakcję dla gości. W większości gospodarstw pszczoły były jedną z wielu atrakcji gospodarstwa bądź były utrzymywane z dala od siedziby gospodarstwa, jedynie w celu wytwarzania produktów pszczelich.

Rozwój turystyki pszczelarskiej będzie możliwy, gdy oferta gospodarstw będzie atrakcyjna dla turystów. W przypadku apiturystyki atrakcje te mogą dotyczyć możliwości zdobycia wiedzy na temat pszczelarstwa i zastosowania produktów pszczelich oraz roli pszczoł w środowisku naturalnym. Wydaje się, że wiedza z tego zakresu może stanowić jądro produktu turystycznego związanego ze zdrowiem, kulinariami, środowiskiem naturalnym bądź życiem rodziny pszczelej.

Literatura

- Kurek W. (red.), *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Manteuffel-Szoego H., *Wybrane elementy relacji wieś/miasto/środowisko naturalne w aspekcie rozwoju zrównoważonego*, [w:] *Stan i perspektywy rozwoju zrównoważonego*, red. E. Broniewicz, Dział Wydawnictw i Poligrafii Politechniki Białostockiej, Białystok 2006.
- Małopolska miodowa kraina*, www.sot.org.pl/index.php?p=1_15, dostęp: luty 2013.
- Mazurkiewicz-Pizło A., *Wybrane aspekty rozwoju enoturystyki w Polsce*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. XII, z. 1, Warszawa-Poznań-Szczecin 2010, s. 134-139.
- Przeclawski K., *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyk*, Albis, Kraków 1996.
- Województwo małopolskie 2010. Raport*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2010.
- <http://bartnik.pl/pl/miodowy-kacik-informacje-i-ciekawostki/muzeum/oferta>, dostęp: luty 2013.
- http://www.apiterapia-giza.pl/kazimierz_dolny.php, dostęp: luty 2013.

APITOURISM AS A FORM OF EDUCATIONAL TOURISM

Summary: Tourism has many functions in human life, both for tourists as well as residents of areas visited by tourists. One of the most important functions is the educational function. The study attempts to identify the educational functions of beekeeping tourism, which is understood as spending leisure time on the apiary. It also identifies target groups interested in this form of tourism. Based on the results of the apitourism farms in Małopolska Voivodeship, there is an attempt to determine their educational function. Only for 20% of farms beekeeping formed the basis of the tourist offer, and they can be specified as apitourism farms.

Keywords: tourism, agrotourism, apitourism, educational function.